

TARİHSEL SÜREÇTE ALMANYA'DA KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARIN GELİŞİMİ VE YAPISI*

THE DEVELOPMENT AND STRUCTURE OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN GERMANY IN THE HISTORICAL PROCESS

Araştırma Makalesi
Research Paper

Aynur YUMURTACI**

Öz:

Kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarihsel süreçler içerisinde yaşadıkları dönüşümler ile önemli birer sosyal politika aktörü olmuşlardır. Bu süreçte ülkelerin içerisinde buldukları sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi koşullar, bu doğrultuda refah sistemleri farklı bir kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasını ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerinin belirlenmesinde sosyal demokrat sistemlerde çoğunlukla devletin, liberal sistemlerde ise piyasanın etkin rol oynadığı gözlenmektedir. Buna karşın korporatist refah sisteminde ve bu sistemin en önemli temsilcisi olan Almanya'da, küçük yerel kuruluşlardan uluslararası yardım kuruluşlarına kadar, kapsamlı bir kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasının getirdiği etki ile devlet, devlet-piyasa (hibrid) ve dini aktörlerin hep birlikte kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerinde etkin rol oynadığı gözlenmektedir. Bu durum, Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların köklü bir yapılanma süreci geçirmesini beraberinde getirmiş, Almanya'yı özel bir konuma taşımış ve Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasının bu çalışma kapsamında araştırılmasına sebep olmuştur. Bu çalışma ile Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşları tanımlayarak, bu kuruluşların Almanya'daki gelişimlerini değerlendirmek ve elde edilebilir verilerle günümüzdeki mevcut durumlarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, Almanya, Gönüllü, Gönüllülük.

Abstract:

Non-Profit Organizations have been important social policy actors with the transformation, which was lived in the historical process. In this process, social, cultural, economic and political conditions along with welfare systems exhibits different non-governmental organization structure. In this context, it is observed that the activities of the non-profit organizations are determined mostly by the government in the social democratic systems and the market in the liberal systems. On the contrary, it was observed that government, government-market (hybrid) and religion play efficient role on the activities of non-profit organizations together with the effect of comprehensive non-profit organization structure from small local institutions to international aid organization in corporative non-profit organization regime in Germany where is the most important representative of the regime. This situation has brought together with a fundamental structural process of non-profit organizations in Germany which has carried Germany to a special position, and it has been caused to the search of non-profit organization structure in Germany. In this study, it is aimed to define the non-profit organization in Germany by evaluating their developments and presenting their current situation with available data.

Keywords: Non-Profit Organizations, Non-Profit Organizations in Germany, Germany, Volunteer, Volunteering.

* Makale Geliş Tarihi:11.04.2018

Makale Kabul Tarihi:09.05.2019

** Dr., İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, aynur.yumurtaci@gmail.com, orcid.org/0000-0003-0277-5750

GİRİŞ

Küreselleşmenin meydana getirdiği etkilerle, sosyal politikanın araçları hızla dönüşüme uğramaktadır. Dönüşüme uğrayan bu araçlardan birisi de kar amacı gütmeyen kuruluşlardır. Günümüzde hızla gelişen iletişim-ulaşım teknolojileri neticesinde kar amacı gütmeyen kuruluşların daha fazla sayıda kişiye ulaşması ve etkinliklerinin artması bu kuruluşları hem ulusal, hem de uluslararası platformlarda daha fazla tanınır hale getirmektedir. Böylelikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar, değişen sosyal ve ekonomik şartlar altında pek çok ülkenin ilgi odağı haline gelmekte ve bu kuruluşlar kamu sektörü ve özel sektörle bütünleşmeye başlamaktadırlar. Bu sebeple kar amacı gütmeyen kuruluşlar adeta sosyal bütünleşmenin temsilcisi halini almışlardır. Ancak kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve bu kuruluşların etkinlikleri ait oldukları ülke ve bu bağlamda o ülkenin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı, refah sistemleri kapsamında da değişime uğramaktadır. Örneğin; Gøsta Esping-Andersen'in kategorize ettiği refah modelleri bağlamında Salamon ve Anheier'in ortaya koyduğu kar amacı gütmeyen kuruluş rejimlerinden liberal modelde, kamu harcamalarının düzeyi düşük olup, kar amacı gütmeyen kuruluşların yapılanmasında piyasanın rolü ön plandadır. Sosyal demokrat modelde devletin rolü liberal modelin tersine daha fazla olup, piyasanın etkisi daha az, dolayısı ile kar amacı gütmeyen kuruluşların etkinliği sınırlı düzeydedir. Korporatist modelin temsilcisi olan ülkelerde, kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasında devletin etkin rol oynadığı gözlenirken devlet-piyasa ve Katolik kilisesinin de önemli bir role sahip olduğu gözlenmektedir. Bu sebeple Korporatist kar amacı gütmeyen kuruluş modelinde kar amacı gütmeyen kuruluşlar adeta hibrid bir yapı sergilemektedir. Böyle bir tablo korporatist kar amacı gütmeyen kuruluş modelini diğer kar amacı gütmeyen kuruluş modelleri karşısında farklılaştırmakta ve özel bir konuma taşımaktadır (Gøsta Esping-Andersen, 1993: 27).

Korporatist kar amacı gütmeyen kuruluş modelinin etkisi ile kilise ve devlet işbirliğinin kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasında önemli bir etkiye sahip olduğu ülkeler arasında, en köklü ve en başarılı ülke örneğini temsil etmesi Almanya'nın bu çalışma kapsamında incelenmesinin temel sebebi olmuştur. Bu doğrultuda bu çalışmada Almanya'da tarihsel süreçte kar amacı gütmeyen kuruluşların dönüşümünü ve etkinliğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar tanımlanmaktadır. Ardından Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların gelişimi ve yapılanmaları tarihsel perspektifte değerlendirilmekte, bu kuruluşlara ilişkin ulaşılabilir veriler; kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerine katılım, kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyet alanları ve bu kuruluşlarda istihdam, kar amacı gütmeyen kuruluşların sayıları, finansman yapıları kapsamında incelenmekte ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.

1. KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARIN TANIMI VE ÖNEMİ

Temeli modern kapitalist toplumun olgunlaşma sürecine ait olan kar amacı gütmeyen kuruluş kavramı farklı biçimlerde tanımlanmaktadır (Uğur, 2011: 6). Tanımlamadaki bu çeşitlilik sebebi ile çoğu zaman kavramsal açıdan bir karmaşanın yaşandığı görülmektedir.

Bu durumda kar amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik farklı tanımları incelemekte ve bu tanımların ortak noktasını ortaya koymakta fayda bulunmaktadır.

Lester Salamon’a göre; kurumsallaşmış bir yapı içererek, gönüllü olarak ortaya çıkan, özel sektörde faaliyet gösteren, karın sosyal amaçlı dağılımını hedefleyen, bağımsız bir yönetimin varlığı ile yapılanan kamusal amaçlı faaliyetlere hizmet eden kuruluşlar kar amacı gütmeyen kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Özdemir vd., 2009: 159).

Dünya Bankası’nın tanıma göre, temeli sosyal hizmet ve sosyal gelişme olan, yoksulluğa dikkat çekerek sosyal refahı dolayısı ile sosyal barışı artırma çabasında olan özel organizasyonlara kar amacı gütmeyen kuruluşlar adı verilmektedir (Uğur, 2011: 25).

Bu bağlamda kar amacı gütmeyen kuruluşlar; gönüllü olarak ortaya çıkararak kamu yararını artırma amacına hizmet eden, aile, devlet ve piyasayı temsil eden; birey, kurum ve kuruluşların bütünü olarak da tanımlanmaktadır (Özdemir vd., 2009: 157).

Dünyada giderek önemi artan kar amacı gütmeyen kuruluşlar yasama, yürütme, yargı ve medyadan sonra “Beşinci Güç” olarak kabul edilmektedirler. Ayrıca kamu sektörü ve özel sektörü takiben kar amacı gütmeyen kuruluşların literatürde “Üçüncü Sektör” olarak yerini aldığını söylemek mümkündür (Kocabaş, 2010: 15-16).

Prof. Dr. Sabahattin Zaim tarafından yapılmış bir tanıma göre; kar amacı gütmeyen kuruluşlar, “İnsanların çalışma ve çalıştırma özgürlüğüne sahip olarak maddi refaha ulaştığı, manevi ihtiyaçlarının tatmini için ise inanç ve dinine göre yaşama özgürlükleri gibi demokrasinin temel haklarının sağlandığı, bireylerin bazı toplumsal sorunların hukuk sistemi içinde çözümüne katkıda bulunabilmek; kısaca kendi kendilerini yönetebilmek adına oluşturdukları baskı örgütleridir.” (Kocabaş, 2010: 15-16).

Kar amacı gütmeyen kuruluşların tanımına ilişkin verilen açıklamalar incelendiğinde, ortak noktanın gönüllülük esasına dayanma, bağımsız bir yapı içerme, kar amacı gütmeme, belirli bir amaca hizmet etme olduğu görülmektedir.

Refah devleti anlayışında meydana gelen değişimlerin bir sonucu olarak günümüzde pek çok ülkede kar amacı gütmeyen kuruluşların taşıdığı önem gittikçe artmaktadır. Özellikle küreselleşmenin artan önemi ve yükselişe geçen liberal politikalar neticesinde kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve özel sektör hızla yol kat etmektedir. Bu gelişmeler neticesinde eğitim, sağlık, istihdam, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, gençler, özürülüler vb. kesimlerin sorunlarına çözüm üretme gayesinde olan sosyal politikaların aktörü kar amacı gütmeyen kuruluşların sosyal barış ve sosyal adaleti sağlamak maksadına da sahip olduğu anlaşılmaktadır (Kocabaş, 2010: 79). Günümüzde değişime uğrayan sosyal yapı neticesinde sosyal politikaların belirlenen amaçları yerine getirebilmesinin kar amacı gütmeyen kuruluşların etkinliği ile paralel olacağı düşünülmektedir. Böylelikle kar amacı gütmeyen kuruluşlar gerek sosyal adalet, gerek sosyal barış, gerekse de sosyal bütünleşme yönünden toplumda etkin bir amaca hizmet etmektedirler.

2. ALMANYA'DA KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARIN TANIMLANMASI

Almanya'da, Otto von Bismarck döneminde uygulanan sosyal sigorta uygulamaları ile öncelikle devletin refah sağlayıcı uygulamalarda önemli bir aktör olduğu görülmektedir. Ancak zaman içerisinde artan refah arayışları yeni sosyal politika aktörlerinin de etkinlik göstermesine sebep olmuştur. Bu kapsamda Ücretsiz Refah Dernekleri, Katolik, Protestan, Yahudi ve Sol- Kanadın yer aldığı diğer kuruluşlar da refahın arttırılmasına yönelik çabalar sergilemişlerdir (NGO Monitor's, 2016: 1; Northern Ireland Council for Voluntary Action-NICVA, ty: 5). Bu bağlamda Almanya, refah hizmetlerinin sunumunda devlet ve kar amacı gütmeyen kuruluşların işbirliğinin yoğun olarak yaşandığı bir ülke konumuna gelmiştir. Böylelikle, sosyal hizmetlere yönelik uygulamalarda devlet finansman anlamında destek sağlarken, hizmetlerin sunumunda kar amacı gütmeyen kuruluşlar önemli rol oynamışlardır (Özdemir, 2004: 153).

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların kapsamı oldukça geniştir. Alman İstatistik Kurumuna ait kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile ilgili çok fazla veri olmamasına rağmen, 1999'dan bu yana yapılan Ulusal Gönüllülük Araştırmaları neticesinde elde edilen verilere göre; 2010 yılı itibarı ile 14 yaş ve üzeri Alman nüfusunun % 36'sının gönüllü faaliyetler içinde yer aldığı görülmektedir. Toplam nüfus içerisinde erkeklerin gönüllülük oranı % 40 iken, kadınlarda bu oran % 32 seviyesindedir. Çok çocuklu aileler tek çocuklu ailelere göre gönüllü faaliyetlere daha fazla katılırlarken, kırsal alanlarda gönüllülüğün (% 40), kentsel alanlara göre (% 30) daha yüksek olması dikkat çeken bir durumdur (European Volunteer Centre, 2012: 153).

Bu olumlu tablo karşısında Almanya'da genç nüfusun gönüllü faaliyetlere katılım oranının 1999 yılından itibaren düşüş gösterdiği gözlenmektedir. 1999 yılında gençler arasında gönüllü faaliyetlere katılım oranı % 37 olmasına karşın bu oran 2009 yılında % 35'e düşmüştür. Okul ve üniversitelerdeki zorunlu uygulamaların (ders sürelerinin fazlalığı, derslere katılım zorunluluğu) bu düşüşün sorumlusu olarak nitelendirilmektedir. Ancak 2009 yılı sonrasında gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımını desteklemek amacı ile müfredatta yapılan düzenlemelerle gençler kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerine daha fazla katılmaya başlamışlardır (European Volunteer Centre, 2012: 153).

60 yaş ve üzeri grubun gönüllülük oranı ise son 10 yılda % 31'den % 37'ye yükselmiştir. Bu durum gerek emeklilik öncesi dönemlerde, gerekse de emeklilik sonrası dönemlerde yaşın yükselmesi ile beraber gönüllülük oranının daha da arttığını göstermektedir. Bunun en temel sebeplerden biri, yaşlanma ile beraber artan serbest zamanın değerlendirilmesi isteğidir (European Volunteer Centre, 2012: 153). Ancak Almanya için gönüllülük kapsamında değerlendirilen faaliyetleri yalnızca yaşlıların katılımına endekslemek de doğru değildir.

Almanya'da gönüllü faaliyetleri geliştirmek için 2001 yılı "Uluslararası Gönüllüler Yılı (International Year of Volunteers-IYV)" olarak ilan edilmiştir. Böylece toplumda farkındalık yaratmak amaçlanmış ve gönüllülüğün önemi vurgulanmıştır. 2004 yılından beri her yıl organize edilen Sivil Gönüllü Katılımı haftası "Week of Civic Engagement" ile

de Toplum Hizmet için Ulusal Ağ (National Network for Civil Society-BBE) tarafından gönüllüğün benimsenmesi ve gönüllülerin sayısında artış yakalanması hedeflenmektedir. Böylelikle her yıl bölgesel, yerel ve ulusal anlamda 1500 civarında proje başlatılmaktadır. Geçmiş yıllarda gönüllülük ile ilgili medya faaliyetleri de artmış olup, 2009 yılından beri Almanya’da ARD televizyon kanalı gönüllülük ile ilgili tematik yayınlar hazırlamaktadır. 5 Aralık Gönüllüler Günü etkinlikleri Almanya’da her yıl önemli etkinliklerle kutlanmakta, böylece gönüllüğün önemine bir kez daha dikkat çekilmektedir (European Volunteer Centre, 2012: 153-154).

Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşların bu derecede yüksek ilgi görmesi her geçen dönemde bu kuruluşların biçimlerinin yeniden şekillenmesine neden olmaktadır. Bu dönüşüm ve şekillenme ile Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşların temel olarak; vakıflar, yerel sulh mahkemesine kayıtlı kar amacı gütmeyen dernekler, sosyal dernekler (kayıtlı olmayan), kar amacı gütmeyen kısa vadeli sermaye şirketleri, kar amacı gütmeyen anonim şirketler, kar amacı gütmeyen bireysel örgütlenmeler, tüketiciyi koruma örgütleri, yurttaş hareketleri, gruplar ve yurttaşlık girişimleri, hakları savunma örgütlenmeleri: partiler, sendikalar, konut kooperatifleri ve sosyal kooperatifler, yardımlaşma grupları, dini cemaatler ve ilgili kuruluşlar şeklinde tanımlandığı bilinmektedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2017: 1). Örgütlenme biçimleri bağlamında sıralanan bu kuruluşlardan sosyal dernekler adı altında kayıtlı olmayan derneklerin üçüncü kişilere karşı sınırsız sorumluluğa sahip oldukları görülmektedir. Almanya’da kayıtlı olmayan dernekler tüzel kişiliğe sahip olmasalar bile maliye bakanlığına karşı sorumludurlar. Ayrıca kayıtlı dernek statüsünde yer alan dernekler “Alman Medeni Kanunu” gereğince “Yerel Sulh Mahkemesi”ne kayıt yaptırarak tüzel kişilik kazanmaktadırlar (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2017: 1).

3. ALMANYA’DA (KORPORATİST) KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞ REJİMİ

Literatürde Esping-Andersen tarafından kategorize edilen refah rejimleri (liberal, sosyal demokrat, korporatist), Salamon ve Anheier’in çalışmaları ekseninde kar amacı gütmeyen kuruluşlar için de geliştirilmiş, bu bağlamda refah rejimlerinin kar amacı gütmeyen kuruluş rejimlerini de doğrudan belirlediği ortaya konmuştur. Salamon ve Anheier kar amacı gütmeyen kuruluş rejimlerini liberal, korporatist, sosyal demokrat ve devletçi modeller ekseninde belirlemişlerdir (Einolf, 2017:3; Özdemir vd., 2009:161).

Salamon ve Anheier’in modeline göre liberal kar amacı gütmeyen kuruluş rejiminde (Amerika) devletin rolü en düşük düzeyde olup, kar amacı gütmeyen kuruluşlar piyasa (özel sektör) aktörü ekseninde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Sosyal demokrat kar amacı gütmeyen kuruluş rejiminde (İsveç) ise devlet neredeyse hemen hemen her konuda etkili olmakla beraber, piyasa faktörünün ve kar amacı gütmeyen kuruluşların etkisinin çok düşük olduğu gözlenmektedir. Devletçi kar amacı gütmeyen kuruluş rejiminde (Japonya) ise, kar amacı gütmeyen kuruluşlar çok fazla gelişmemiş ve devletin bu konudaki etkinliği de düşük düzeydedir (Özdemir, 2009: 161-162).

Almanya'nın dahil olduğu kar amacı gütmeyen kuruluş rejimi korporatist kar amacı gütmeyen kuruluş rejimidir. Aslında bu rejimin en önemli temsilcisi de Almanya'dır. Kar amacı gütmeyen kuruluş tanımında bu kuruluşların devletten kısmen bağımsız olduğu ifade edilmekle birlikte, Almanya'da bu durum daha farklıdır. Çünkü Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar ve devlet adeta işbirliği içerisinde faaliyet göstermektedir. Bu durum korporatist refah rejiminin en önemli özelliği olmasına karşın, özellikle bu rejimin diğer temsilcisi olan ülkelerle (Fransa vb.) karşılaştırıldığında Almanya'daki devlet-kar amacı gütmeyen kuruluş ikili işbirliğinin en üst düzeyde olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda devletin kar amacı gütmeyen kuruluşların yapılanması için yaptığı harcamalar yüksek olup, kar amacı gütmeyen kuruluşların kendi içlerinde yapmış oldukları harcamalar ve son dönemde piyasa aktörü ile bütünleşerek yaptıkları harcamalar da yüksektir (Einolf, 2017:3).

Almanya'da bireysel kapsamda ve dini aktörler kapsamında topluluk olarak devamlılık gösteren bir kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasının olması günümüzde Almanya için devlet, devlet-piyasa, dini kuruluşlar (özellikle Katolik kilisesi) kapsamında hibrid bir kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasına doğru ilerlendiğini göstermektedir. Bu yapıda Alman hükümetinin kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanması için devlete ve piyasa aktörüne birlikte rol vermiş olması etkin rol oynamaktadır (Zimmer ve Bräuer, 2014:14).

4. ALMANYA'DA KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARIN TARİHSEL GELİŞİMİ

4.1. Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Geçmişteki Durumu

Almanya'nın tarihsel geçmişi incelendiğinde, yaklaşık 300 krallık, düklük ve baronluk sisteminin politik ve dini olarak zaman içerisinde parçalandığı gözlenmektedir. Bu bağlamda otokratik güç ve baskın iki örnek olarak, Avusturya Katolik İmparatorluğu ve Prusya Protestan Krallığı başı çekmiştir. Sivil toplum algısı içerisinde burjuvazi kültürünün ilk ibareleri ise 18. yy'da edebiyat, gazete basımı, müzik, eğitimsel birlikler, hükümet-devlet yönetimi alanlarında yaşanan gelişimlerle kendini göstermiştir (Anheier ve Seibel, 1993: 3).

1776-1848 yılları Avrupa'da büyük dönüşümler ve devrimlerin yaşandığı bir zaman dilimi olarak tarihe geçmiştir. Bu döneme yön veren şahsiyetler arasında ünlü Alman fikir adamı George Wilhelm Friedric Hegel gelmektedir. Hegel'in siyaset felsefesi fikirlerinde otokratik rejim içerisinde kar amacı gütmeyen kuruluşlar önemli bir portre çizmektedir. Hegel'e göre sivil toplum, ekonominin gelişmesinin koşulu olan çelişkileri de içinde barındırmaktadır. Devlet sivil toplumu düzenleyecek dengeli bir unsurdur. Hegel güçlü bir toplum ve güçlü bir devletin yapısını savunmuş olmakla beraber, O'na göre sivil toplum; devlet ve aile arasındaki farklılaşmanın ara bir kademesidir. Hegel'e göre devlet rasyonel, evrensel, işbirlikçi her birey için uygar yaşamın sağlayıcısı sosyal bir varlık olarak tanımlanmışken, sivil toplum bireysel çıkar ve isteklerin ortaya çıktığı bir yapı olarak nitelendirilmektedir. Buna rağmen tüm bu alanlar aristokrasinin sıkı kontrolü altında tutulmuştur. Yeni orta sınıf veya burjuvazi (bürgertum) politik sorumlulukları paylaşmamış ve politikanın dışında kalmıştır.

Diğer Avrupa ülkelerinin aksine aristokratik ve otokratik devlet arasındaki gizli gerilim ve orta sınıftan çıkışı 19. yy. boyunca yaşanan ciddi gerginliklere rağmen Almanya'da herhangi bir kırılma noktası oluşturmamıştır. Bu durumda Almanya'yı kar amacı gütmeyen kuruluşlar açısından ön plana çıkaran temel yaklaşım, Prusya'da temellenen işbirliği-gönüllülük uygulamaları ve bu uygulamaların kalıcılığı olmuştur. Bu süreçte Almanya'da ortaya çıkan kar gütmeyen kuruluşlar devlete karşı bir güç olarak gelişmemiş aksine devletle etkileşim halinde olmuşlardır (Priller vd., 2000: 8-10).

Bu bağlamda Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların tarihi, Almanya'nın zengin tarihsel yapısının bir ürünü olarak nitelendirilmektedir. Geçtiğimiz iki yüz yıl ve öncesinde Almanya'nın kar amacı gütmeyen kuruluş yapısı üç temel prensibe göre şekillenmiştir. Bu prensipler; öz-yönetim, yetki ikamesi ve kamu hizmetleri olarak sıralanmaktadır (Priller vd., 2000: 9; Zimmer vd., 2017:684). Buna göre;

- **Öz-yönetim prensibi çerçevesinde;** devletle halk arasında 19. yy'da ortaya çıkan anlaşmazlıklardan kaynaklanan kendi kendini yönetim (self-administration) sürecinde kar amacı gütmeyen kuruluşlardan özellikle derneklerin özgürleşmesi kısmen otokratik bir devlet düzeni içerisinde onaylanmıştır. Takip eden süreçte, 19. yy'ın başlarında devlet zorunlu kamusal ve özel ortaklık sistemlerini bölgesel seviyede kullanmıştır. Bu dönem içerisinde ortaya çıkan uygulamanın adı "Fahri Ofisler" (Honorary Office-Honorary Work) olarak nitelendirilmiş olup, temel amaç halka yardım etmektir.
- **Yetki ikamesi prensibi çerçevesinde;** gerçekleştirilecek sosyal hizmetler ve refah uygulamaları, devletin ötesinde kar amacı gütmeyen kuruluşlara öncelik tanımaktadır. Bu prensip altında, kar amacı gütmeyen kuruluşlar devlet tarafından kabul görüp finansal açıdan desteklenmektedirler. Katolik sosyal öğretisinin gerçekleştirdiği bu çalışma, dünya çapında kar amacı gütmeyen kuruluşlar bakımından başarılı bir uygulama olarak nitelendirilmektedir. Böylece katolik sosyal öğretisi kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasında kilise ve devletin sorumluluklarını tanımlamıştır.
- **Kamu hizmetleri prensibi çerçevesinde;** kapitalizm ve sosyalizmin her ikisine alternatif araştırmalar kapsamında temel amacın rekabeti hedef almaksızın topluma sosyal hizmet sunumu olması gerektiği vurgulanmıştır.

Kar amacı gütmeyen kuruluşların Almanya'daki önemli örneklerinden sayılan ve Katolik kilisesine bağlı olarak hizmet veren Caritas (Kardeşçe Sevgi-İnsani Dayanışma) ve Uluslararası Çocukları Koruma Birliği 1886 yılında yukarıda sıralanan üç temel prensip ekseninde önemli hizmetler vermişlerdir. Öyle ki Federal Almanya'da Caritas, Almanya'nın en büyük işverenlerinden biri olan Siemens şirketinin çalışan sayısından daha fazla kişiye istihdam sağlamıştır (Priller vd., 2000: 9).

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların sistemli gelişimi, Weimar Cumhuriyeti döneminde başlamış olup, 1919 Weimar Anayasası ile derneklerin kurulmasına ilişkin önceki dönemlerdeki eksiklikler ve kısıtlamalar kaldırılmıştır. Böylece kar amacı gütmeyen kuruluşların sayıları artış göstermiştir. Buna karşın 1933-1945 yılları arasında Nazi

Almanyası'nda ve İkinci Dünya Savaşı döneminde Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların çoğu aktivite gösterememiştir. Bu durum dönemin politik ve ekonomik baskılarından kaynaklanmaktadır (Adam ve Lingelbach, 2015: 242). Aktivite gösteren kar amacı gütmeyen serbest refah birlikleri ise tek bir şemsiye altında yeniden gruplanmıştır. Yalnız bunlar yine Nazi kontrolü altında aktivite göstermeye devam etmişlerdir. Bu kuruluşlardan hariç tutulan bir birlik olan Kızıl Haç (Red Cross) Ulusal Sosyalist Refah Örgütü (National-Socialist People's Welfare NSV) olarak faaliyetlerini sürdürmüştür (Value, 2011: 75-77).

Almanya'da 1960'ların sonuna gelindiğinde önemli iki dernek göze çarpmaktadır. Bunlar; Caritas ve Diaconia olup bu iki dernek iki ayrı kiliseye bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Buna karşın 1961 yılı itibarı ile Almanya'da "Federal Sosyal Yardım Kanunu"nun yürürlüğe girmesi, kar amacı gütmeyen kuruluşların kapsam ve kapasitesinin gelişmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur (Anheier, 2002: 4).

Almanya'da 1950-1975 döneminde refah ve sosyal hizmetler alanında yetki ikamesi prensibi; Medeni Kanun, federal sosyal yardımlar ve gençlere yönelik refah sağlama araçlarına aktarılmıştır. Bu durum AB Gündem 2000'de belirtilen kriterler ile örtüşen ve öteden beri uygulanan bir yaklaşımdır. Özellikle insan hakları ve azınlık haklarına saygılı ve katılımcı kurumlara sahip olmak kriteri, kar amacı gütmeyen kuruluşları doğrudan ilgilendiren bir maddedir. Bu nedenle, AB aday ülkeler için siyasi ve ekonomik kriterler yanında sivil toplum mevcudiyeti ve etkinliğini de sorgulamaktadır. Sivil toplum anlayışının özgürlükler ve haklar alanı olması bu durumu desteklemektedir. Bu sebeple hak ve özgürlüklerin anayasalarla güvenceye alınması önem arz etmektedir. AB'nin kendine özgü bir insan hakları kataloğu oluşturmasında ve bu katalogda sivil toplumun etkinliğine ağırlıklı olarak yer verilmesinde özellikle Almanya'nın desteğinin ön planda olduğu görülmektedir (Karakuş, 2006: 48).

4.2. Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Günümüzdeki Durumu

Almanya'da ilk dönemlerde görülen kar amacı gütmeyen kuruluş yapılanmasının aksine, günümüzde kar amacı gütmeyen kuruluşların büyük çoğunluğunun kayıtlı derneklerden (Chartered Associations/Eingetragene Vereine) oluştuğu görülmektedir. Johns Hopkins Projesinin sonuçlarına göre kar amacı gütmeyen kuruluşların sayıları hızla artmaktadır. Öyle ki 1960'larda sayıları 86 bin olan bu kuruluşlar, 2008 yılı itibarı ile 550 bin'e, 2011 yılı itibarı ile de 580 bin'e çıkmış olup, 2017'de Almanya'daki kayıtlı dernek sayısı 600 binin üzerindedir (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2017:6). Derneklerin sayısındaki artış hem kamudaki, hem de özel sektördeki büyüme hızları ile paralellik de arz etmektedir (Zimmer vd., 2013: 6). Bu kuruluşların büyük çoğunluğu geçtiğimiz kırk yılda eski Batı Almanya tarafından fonlanmış olmakla beraber, son yirmi yılda da eski Batı Almanya tarafından desteklenmektedirler.

Johns Hopkins Projesi verilerine göre günümüzde Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetleri ağırlıklı olarak spor ve sosyal hizmetler üzerinde yoğunlaşmıştır. Sağlık ve sosyal hizmetler alanında sektörün işgücünün yaklaşık % 60'ının yer alması bu durumu doğrulamaktadır. Genel istihdam oranları açısından da Almanya'da sosyal hizmetler alanında çalışan kişilerin %76'sı kar amacı gütmeyen kuruluşlarda istihdam edilmektedir.

Almanya'da kar amacı gütmeyen hastanelerin yaygın olarak faaliyet göstermesi (kar amacı gütmeyen kuruluşlardaki) toplam istihdamın % 25'lik diliminin sağlık sektöründe yer almasının da temel sebebidir (Zimmer vd., 2013: 43-45).

Günümüzde Almanya'daki refah sistemi, kamusal hizmetlerin ötesinde kar amacı gütmeyen kuruluşlara öncelik tanıyan ve yetki ikamesi ilkesi ile tanımlanan çekirdek bir sisteme sahiptir. Her türlü aksiyonda ilk olarak kar amacı gütmeyen kuruluşlar harekete geçmekte, eğer herhangi bir alternatif yok ise devlet müdahalesi ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte kar amacı gütmeyen kuruluşlar devletten yaygın olarak finansal destek talebinde bulunabilmektedir. Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların artan önemine binaen hemen hemen her kar amacı gütmeyen kuruluşun günümüzde altı üst kuruluştan birine üye olduğu görülmektedir. Bu kuruluşlar;

- İşçi Refah Hizmetleri (Worker's Welfare Service-Arbeiterwohlfahrt AWO),
- Alman Caritas Derneği (German Caritas Association- Caritasverband),
- Üye Olunmayan Yardım Dernekleri (Association of Nonaffiliated Charities- Deutscher Paritätischer Wohlfahrtsverband, DPWV),
- Alman Kızıl Haçı (German Red Cross-Deutsches Rotes Kreuz, DRK),
- Protestan Kilisesi Refah Hizmetleri (Welfare Service of the Protestant Church- Diakonisches Werk),
- Almanya'daki Yahudilerin Merkezi Refah Ajansı (Central Welfare Agency of Jew in Germany- Zentrale Wohlfahrtsstelle der Juden in Deutschland) olarak sıralanmaktadır (European Volunteer Centre, ty: 2).

Geleneksel olarak yardım organizasyonları her aktivite alanına gönüllüleri entegre etmişlerdir. Buna rağmen çoğunlukla gönüllük yukarıda adı geçen altı üst kuruluş çerçevesinde gerçekleşmektedir. 1970'lerden bu yana sosyal işlerin profesyonelleşmesinden dolayı daha da etkin bir yapının ortaya çıktığı görülmektedir. 1990'lardan itibaren birçok yeni organizasyonun kurulması gönüllü faaliyetlerin kapsamını genişletmiştir. Bu süreçte üst kuruluşların gönüllülük anlamında etkinliklerinin arttığı da bilinmektedir.

Almanya'daki bölünme ve onu takip eden politik sistemdeki değişimler, kar amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışan gönüllülerin bir süre sonra partisel aktivitelerde de yer alarak politik sistemin bir parçası olduğunu gözler önüne sermektedir. Bu durum diğer ülkelerde seçim dönemlerinde etkin bir biçimde kullanılan bir yöntemdir. Ancak unutulmamalıdır ki ister parti ideolojisi, ister devlet kontrolü olsun tüm bu kurumlar kar amacı gütmeyen kurumlar olarak hizmet vermekte ve amaçlarına hizmet etmektedirler (European Volunteer Centre, ty:3).

Doğu ve Batı Almanya'nın 3 Ekim 1990 tarihinde birleşmesi ile birlikte gönüllülük anlamında Batı Almanya'daki üst kuruluşlar biçimlendirici rol oynamışlardır. Birleşme öncesi dönemde kamu harcamalarının büyük bir bölümünün Batı Almanya'ya transfer edilmesinin bu durumda önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir.

Almanya'da sivil faaliyetlerin geleceği ile ilgili olarak federal parlamento çalışmalarına ilişkin son raporda, gönüllülük olarak kabul edilen tüm aktiviteler tek bir terim adı altında

toplanmış olup bunlar “Gönüllü Sivil Faaliyetler” (Voluntary Civic Activities) adını almıştır. Sivil katılımı diğerleri için sorumluluk (Responsibilities for Others) anlamı taşımaktadır ve toplumun bir üyesi olarak aktif olmak (Becoming Active as a Member of the Community) demektir (European Volunteer Centre, ty:2-3).

Almanya’da, gönüllü çalışmalara ait faaliyetler kültür ve spor alanında artmıştır. Özellikle 26 yaşına kadar olan zorunlu okul dönemini bitirmiş gençlere gönüllülük teklif edilmektedir. Böylece bu kişilerin tecrübe kazanarak kar amacı gütmeyen kuruluşlarda profesyonel alana geçişlerine de katkı sağlanmaktadır. Bunların yanında diğer yaş gruplarının da gönüllü hizmetlere katılımının mümkün kılınması için pilot projeler uygulanmaktadır (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004:9)

Almanya’da gönüllü katılımın güçlendirilmesi ve teşviki için Federal Meclisten geçen “Yardım Edenlere Yardım Kanunu”nun bürokratik yükü bazı etkilerle azaltılması beklenmektedir. Bunlar; (1) yardım yapan kurumlar için vergi düzenlemeleri, (2) nakit veya taşınmaz mülk bağışlayan kurum veya kişilere yönelik vergi düzenlemeleri, (3) Bireysel gönüllülere yapılan tüm harcamalar (harcırah ve gündelikler) ve onların geri ödenmesine ilişkin düzenlemelerdir (Value, ty:4).

Sayılan bu üç uygulama dışında gönüllüler kaza ve hastalıklara karşı sigortalanmaktadır. Ayrıca kar amacı gütmeyen kuruluşlarda tam zamanlı olarak çalışanlar kendi çocuklarının bakımı için para almakta ve maaşlarında tüm bu harcamaları kapsayacak şekilde belirlenmektedir. Yukarıda bahsedildiği üzere 1990’lardan bu yana gönüllülük ile ilgili tutumlar değişim göstermektedir. Bunda Almanya’daki gönüllülüğün gelişimine yönelik araştırmaların etkisi bulunmaktadır. 1990’ların sonunda hız kazanmış bu araştırmaların başlıcaları; Ekim 1998’de Robert Bosch Vakfı tarafından organize edilen “Avrupa ve Almanya’daki gönüllü hizmetleri için çağrı” (A call for voluntary Services in Germany and Europe/Jugend erneuert Gemeinschaft) ile ilgili bir bildiri, 1998 “Sivil Katılım ve Gönüllülük Üzerinde Karşılaştırmalı Ulusal Bir Araştırma” (Freiwilligensurvey), 15 Aralık 1999’da Federal Alman Parlamentosu tarafından gerçekleştirilen “Sivil Faaliyetlerin Geleceği Üzerinde Çalışma Komisyonu Kurulması” başlıklı çalışma sonucunda bürokrasinin azaltılması, bağışların üzerindeki vergi düzenlemelerinin ve kar amacı gütmeyen kurumların durumunun yeniden gözden geçirilmesi ve bunun ülkesel ve bölgesel anlamda biçimlendirilmesi kararıdır (Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004:9).

Tüm bu başlıklarda adı geçen pilot projeler, Almanya’da klasik gönüllü hizmetlerden öte daha aktif, etkileyici, geniş çaplı bir işbirliğini ve bu yöndeki çalışmaların ne kadar önemli olduğunu göstermeyi amaçlamıştır.

5. ALMANYA’DA KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARI DENETLEYİCİ MEKANİZMALAR

Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşların ilk faaliyet gösterdiği dönemlerde bu kuruluşların işleyişleri için herhangi bir izin gerekmemesi kar amacı gütmeyen kuruluşların

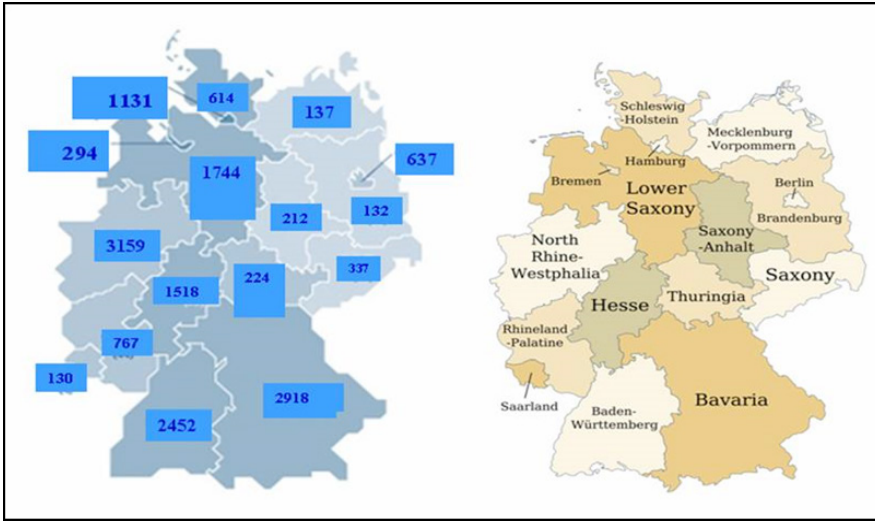
faaliyetlerini düzenlemek bakımından herhangi bir özel birimin yetkisini gerektirmemiştir. Almanya'da hızla gelişen kar amacı gütmeyen kuruluşların işleyişini belirlemeye yönelik Alman Adalet Bakanlığı'nca Dernekler Kanunu'nda belirli düzenlemeler yapılmış olmakla birlikte günümüzde üç kurumun bu kuruluşların faaliyetlerini denetlediği görülmektedir (Alman Federal Meclisi, 2015: 57).

Bu kuruluşlar; Maliye Bakanlığı (Bundesministerium der Finanzen), Sulh Mahkemele-ri (Amtsgericht) ve İçişleri Bakanlığı (Bundesamt für Verfassungsschutz) olarak sınıflan-dırılmaktadır. Bu kuruluşlardan Maliye Bakanlığı kar amacı gütmeyen kuruluşların amaç-ları doğrultusunda hareket edip etmediğini, gerekli evrakları tutup tutmadıklarını, mevzuata uygun hareket edip etmediklerini denetleme görevini üstlenmektedir. Denetimler esnasın-da kamu yararına hizmet ettiği bilinen derneklerin bu özelliklerini kaybettiklerinin ortaya çıkması durumunda, kamu yararı statüleri ortadan kalkmakta, mevcut belgeleri ellerinden alınmaktadır. Yetkili kurumlar arasında ikincisi olan Sulh Mahkemeleleri ise Federal Adalet Bakanlığı bünyesinde kanunlarla Federal Meclis tarafından onaylanmış tüzükler çıkarıl-ması, onaylanması anlamında etkinlik göstermektedir. Almanya'daki dernekler ise İçişleri Bakanlıkları ve bünyelerinde kurulan Anayasayı Koruma Dairesi'nce denetlenmektedirler. Bu denetimin temel amacı ilgili kurumların terör, şiddet ağırlıklı bir diğer ifade ile yasa-lara aykırı faaliyet gösterip göstermediklerinin ortaya konmasıdır. Amaç "Barışçıl Ortak Yaşam"ı temin etmektir. Bununla birlikte kar amacı gütmeyen kuruluşları denetleyici bu üç temel kuruma ilaveten farklı kurumlarında denetimde etkinlik gösterdiği görülmektedir. Bu kurumların başlıcaları ise kaymakamlık ve emniyet müdürlükleridir (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013: 13-15).

6. ALMANYA'DA KAR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARA İLİŞKİN VERİLER

6.1. Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Sayıları

Kar amacı gütmeyen kuruluşların yaygınlık gösterdiği Almanya'da günümüzde 600 binin üzerinde kayıtlı dernek yer alırken derneklerin yanı sıra vakıf ve diğer kuru-luşlar ile toplam kar amacı gütmeyen kuruluş sayısı 2017 yılı itibarı ile 2 milyon 500 bin civarındadır (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2017:6; Sarı-toprak, 2019: sy). Almanya'nın batısında ve güneyinde vakıf sayısının diğer bölgelere göre daha fazla olduğu görülürken, özellikle Kuzey Ren Vestfalya, Baden Württemberg ve Bavaria'da vakıfların sayısının bir hayli fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölgeleri takiben Aşağı Saksonya, Berlin, Bremen ve Hamburg en fazla sayıda vakıfa sahiptir. Genel olarak kuzeybatı ve güneyde yer alan eyaletlerde vakıfların sayısının özellikle doğuda yer alan eyaletlere göre daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın Almanya'nın kuzey doğusunda yer alan Berlin'de doğuda bulunan diğer eyaletle-re göre daha fazla sayıda vakıfın yer aldığı görülmektedir (Şekil 1). Bu durumun temel sebebi Berlin'in başkent olması ve bu bölgede gönüllü faaliyetler konusunda daha fazla bilincin olmasıdır (VİTA, ty:sy).

Şekil 1: Almanya'da Eyaletlere Göre Vakıflar (2013)
Kaynak: (VİTA, ty:sy)

Almanya'da 2017 yılı verilerine göre 600 binin üzerinde hukuki tüzel kişiliğe sahip kayıtlı dernek bulunmaktadır. En fazla dernek, Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde (115.344 dernek) mevcuttur. En az derneğin bulunduğu eyalet Bremen (3.879) olup, Almanya'da toplam dernekleşme oranı bakımından Bremen'in payının % 0.67 olduğu görülmektedir. Dernekleşme oranı Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde % 19.88'dir (Tablo 1).

Tablo 1: Almanya'da Eyaletlere Göre Kayıtlı Dernekler (2013)

Eyalet	Toplam Kayıtlı Dernek	Yüzde (%)	Eyalette Yaşayan Her Bir Milyon Kişiye Düşen Dernek Sayısı
Baden-Württemberg	87.973	15,16	7.098
Bayern	83.969	14,47	6.532
Berlin	22.487	3,88	3.887
Brandenburg	17.962	3,10	2.682
Bremen	3.879	0,67	797
Hamburg	9.367	1,61	1.821
Mecklenburg- Vorpom	12.307	2,12	1.752
Niedersachsen	49.320	8,50	9.005
Hessen	47.557	8,20	9.120
Thüringen	20.307	3,50	3.274
Kuzey Ren Vestfalya	115.344	19,88	23.235
Sachsen-Anhalt	18.251	3,15	2.612
Saarland	9.906	1,71	1.638
Sachsen	29.098	5,01	4.579
Schleswig-Holstein	16.398	2,83	3.134
Rheinland-Pfalz	36.173	6,23	7.044

Kaynak: (T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 2013: 11-12).

Almanya’da özellikle 2002 ve 2007 yılları itibarı ile mevcut vakıflara ek olarak hızlı bir vakıf artışı yaşandığı da görülmektedir. 2007 yılı sonrasında ise vakıfların sayısında düşüş yaşanmıştır. Vakıfların sayısındaki düşüşün sebepleri; bir kısmının kendiliğinden kapanması, bir kısmının da mevzuatta yer alan kriterleri taşınamamasından dolayı tasfiye edilmesidir. Ancak 2010 yılı sonrasında Almanya’da vakıfların sayısının artışa geçtiği bilinmektedir. Bu durumun en büyük kanıtı vakıf sayılarının son birkaç yıl içerisinde yaklaşık olarak 8 binden 16 binin üzerine çıkmasıdır. Vatandaşlarda güçlü bir sivil toplum bilincinin yerleşmesi (haftada 14-21 saat arası gönüllü işlerde çalışmaları) bu durumun temel sebebidir. Öyle ki Almanya’da her üç kişiden birinin boş zamanlarında toplum yararına işlerde çalışması bahsedilen bu durumu desteklemektedir. Almanya’da vakıfların sayısında yaşanan bu artış karşısında derneklerin sayısındaki artışa bakıldığında; 1990-2003 döneminde derneklerin sayısında hızlı bir artışa rastlanmamaktadır. 2003-2008 döneminde ise derneklerin sayısında önceki dönemlere göre daha yavaş bir artış olduğu görülmektedir. Bu durumun en temel sebebi, 2007 yılında dernek ve vakıflara yönelik düzenlemelerin vakıfların kurulma hızını yavaşlatmasıdır. Bir diğer ifade ile prosedürlerin uzaması yeni kurulan vakıfların ve derneklerin sayısını önceki dönemlere nazaran yavaşlatmıştır. Ancak 2008-2011 yılları arası ve 2012 yılından sonra yeni kurulan derneklerin sayısında hızlı bir yükselişten bahsetmek mümkündür (Zimmer vd., 2013:37). Avrupa’nın en fazla sayıda vakıfa sahip ülkesi olan Almanya’da sadece 2000 yılından bu yana 13 bin 500’ün üzerinde vakıf kurulmuştur. Bu da Almanya’da günümüze kadar kurulmuş vakıfların yarısından fazlasını oluşturmaktadır (İşte Almanya, 2019: sy.).

Öte Yandan Dışişleri Bakanlığı verilerine göre Almanya’da 2008 yılı itibarı ile yaklaşık olarak 2500 “Türk Derneği” faaliyet göstermekte olup, ayrıca 1500 adet “Cami Derneği”nin de aktif olarak çalışmalarda bulunduğu bilinmektedir (Çukurova Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2012:523).

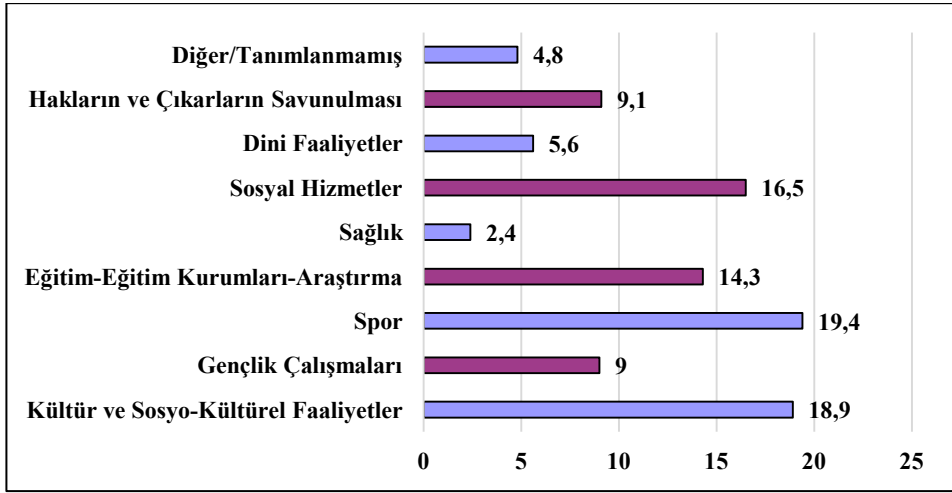
Günümüzde ağırlıklı Türk kökenli olup Almanya’da faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen kuruluşlardan bazıları; Almanya Türk Öğretmen Dernekleri Federasyonu (ATÖF), Almanya Sosyal Demokrat Halk Dernekleri Federasyonu (HDF), Almanya Atatürkçü Düşünce Dernekleri Birliği (AADDDB), Almanya Türk Dernekleri Birliği (ATDB), NRW Türk Veli Dernekleri Federasyonu, NRW Sosyal Demokrat Halk Dernekleri Federasyonu, Essen Göçmen Dernekleri Birliği, Essen İslam ve Camiler Komisyonu, Rhein Ruhr Türk Toplumunu, Wesel Türk Toplumunu, NRW Türk Öğretmenler Derneği, Hagen Uyum Meclisi, Duisburg Atatürkçü Düşünce Derneği, Herne Atatürkçü Düşünce Derneği, Duisburg Sosyal Demokrat Halk Derneği, Ruhr Veliler Birliği, Bochum Veliler Derneği, Dinslaken Türk Alman Veli Derneği, Ruhr Öğretmenler Derneği, EKIN Derneği, DITIB Camii Essen-Altenessen, Hagen Demokratik Türk Birliği, DITIB Fatih Camii Essen-Katernberg, Türkiye Avrupa İlişkiler Enstitüsü, Ruhr Öğretmenler ve Eğitimciler Birliği, Bochum Türk Alman Forumu, AKTIF Derneği, Mosaik Derneği, Alman-Türk Eğitim Derneği, Bottrop Veli İnisiyatifi, Münster Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği’dir (Takbis, 2013: sy.).

Almanya'daki Türklerin kar amacı gütmeyen kuruluşlarda katılım payının en yüksek olduğu faaliyet alanı spor ve sendikalar olup, Alman kökenli organizasyonlar içerisinde en az katıldıkları faaliyet alanını din oluşturmaktadır. Almanya'daki Türk kökenli kar amacı gütmeyen kuruluşlarda Türklerin en fazla katılım gösterdiği faaliyet alanını dini organizasyonlar ve kültür dernekleri oluşturmaktadır. Buna karşın Türklerin en az katılım gösterdiği alan ise hem Türk, hem de Alman kökenli organizasyonlar bakımından siyasi birlikler ve derneklerdir (Fien, ty:126).

6.2. Almanya'da Faaliyet Alanlarına Göre Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar

Almanya'da temel faaliyet alanları bakımından kar amacı gütmeyen kuruluşların etkinlikleri değerlendirildiğinde, farklı dönemlere göre faaliyet alanının da değiştiği gözlenmektedir. Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların çoğunlukla spor alanında etkinlik gösterdiği bilinmektedir. Spor alanındaki kar amacı gütmeyen kuruluşlar tüm kuruluşlar içerisinde 1999 yılında %11.2, 2004 yılında %11.1, 2009 yılı itibarı ile %10.1'lik paya sahiptir. Bu durumda spor alanındaki kar amacı gütmeyen kuruluşların 1999-2009 yılları arasında etkinliğinin azaldığı gözlenmiştir. Buna karşın din, çevre ve hayvan koruma, genç ve erişkin eğitimi, gönüllü yangın söndürme ve acil kurtarma ve özellikle sağlık alanlarında gönüllü faaliyetlerde aynı süreçte bir artış yaşanmıştır. Sağlık alanındaki gönüllü çalışmalar incelendiğinde, 2004 yılında % 0.3'lük azalışın ardından 2009 yılında 2004 yılına göre yaklaşık olarak 2.3 katlık bir artışın görülmesi sağlığı gönüllülük anlamında etkin kılmaktadır. Keza önceki bölümde de ifade edildiği gibi sağlık sektöründe istihdamın fazla olması bu durumu desteklemektedir. Öte yandan din ve kiliselere yönelik faaliyetler anlamında gönüllülük bakımından sürekli bir gelişmenin mevcut olduğu da gözlenmektedir. Ayrıca kar amacı gütmeyen kuruluşların çocuk bakımı ve okul alanındaki faaliyetlerinde 1999 yılından 2004 yılına kadar artış gözlenirken, 2004 yılından 2009 yılına kadar herhangi bir artışa rastlanmaması da ilginç bir durum olarak nitelendirilmektedir. Bir diğer ilginç durum ise kar amacı gütmeyen kuruluşların sosyal hizmetler alanındaki etkinliklerinin 1999-2004 döneminde % 1.3 oranında artması karşısında, 2004-2009 döneminde bu kuruluşların etkinliklerinin % 0.2'lik oranda azalmasıdır (Zimmer vd., 2013: 67). Böyle bir tablonun oluşumunda gönüllü faaliyetlerin özellikle sağlık, gönüllü yangın söndürme ve acil kurtarma hizmetlerine doğru kaymasının etkili olduğu düşünülmüştür.

Öte yandan Almanya'da gönüllü faaliyetlere katılım güncel veriler bağlamında sektörlere göre değerlendirildiğinde; 2017 yılında spor alanında ve sosyo-kültürel alanlarda gönüllü faaliyetlerin yoğunlaştığı görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2: Almanya'da Faaliyet Alanlarına Göre Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Katılım (%)

Kaynak: (Horizontaal Overleg Vrijwilligerswerk, 2017: 19).

2017 yılı öncesinde (1999-2009 yılları arasında) spor alanında gönüllü faaliyetlere katılım dalgalanma gösterse bile spor halen Almanya'da gönüllü faaliyetler arasında birinci sırayı kaptırmamıştır. Bir diğer yandan sosyo-kültürel faaliyetler ve özellikle eğitim alanının gönüllükte önemli bir paya sahip olduğu da gözlenmektedir. 2017 yılı itibarı ile bu faaliyetleri sosyal hizmetler takip etmektedir. Bu gelişmelere karşın önceki on yıllık dönem ile karşılaştırıldığında dini faaliyetler ve sağlık alanında gönüllü faaliyetlere katılım azalmıştır (Horizontaal Overleg Vrijwilligerswerk, 2017: 19). Bu azalışın sebebi, sosyal hizmet alanının gönüllülükte giderek önem kazanması ve gönüllü olmak isteyenlerin, daha önce sağlık ve dini kurumlarda gönüllü olanların son yıllarda sosyal hizmetleri tercih etmesi ve(ya) bu alana kayması olarak değerlendirilmiştir.

6.3. Almanya'da Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Katılım

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerine katılım cinsiyetler bakımından değerlendirildiğinde, erkeklerin katılımının kadınlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Almanya ile beraber Avrupa'da erkeklerin kar amacı gütmeyen kuruluşlara katılımının kadınlardan daha yüksek olduğu ülkeler arasında Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Macaristan, İtalya, Lüksemburg, Portekiz, Slovenya ve İsveç yer almaktadır. Almanya ile karşılaştırıldığında Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Malta, Slovakya ve İngiltere'de kadınlar kar amacı gütmeyen kuruluşlarda daha fazla yer almaktadırlar. Almanya'da faaliyet alanlarına göre gönüllülükte erkeklerin daha çok spor ve profesyonel derneklere yöneldikleri görülürken, kadınlar daha çok sağlık, sosyal hizmetler ve eğitim alanlarında gönüllü faaliyetlerde bulunmaktadırlar (European Social Fund, 2007: 9; Sachße, 2017:2).

Yaş aralıkları bakımından kar amacı gütmeyen kuruluşlara katılım incelendiğinde, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Romanya ve Slovakya'da 15-30 yaş aralığındaki gençlerde; Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Estonya'da ise 30-50 yaş grubunda gönüllülüğün yaygın olduğu görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Avrupa'da Gönüllülüğün Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

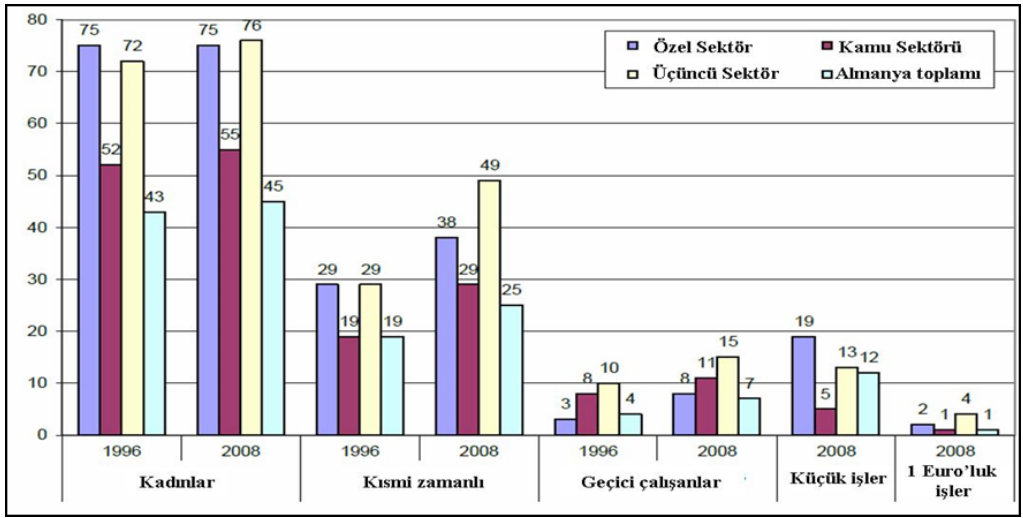
Yaş Grubu	Ülke
15-30	Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Polonya, Romanya, Slovenya
30-50	Belçika, Kıbrıs, Danimarka, Finlandiya, Macaristan, Portekiz
<i>Tüm Yaş Grupları</i>	Almanya
65+	Avusturya, İspanya, İsveç

Kaynak: (OECD, 2015: 4; European Volunteer Centre, ty.:13)

Almanya'da genel olarak tüm yaş gruplarında gönüllülüğün etkin olduğu görülürken gönüllü faaliyetlere katılım oranının en yüksek olduğu grup 45-55 yaş arası orta yaş grubudur. Bu grubu ağırlıkla 56-65 yaş arası takip etmektedir. Ayrıca nüfusun yaşlanmasına paralel olarak Almanya'da 76 yaş ve üzeri grup aktif olarak gönüllülük içerisinde yer almaktadır. 4-25 yaş arası genç nüfus, 26-35 yaş arası nüfusla aynı oranlarda gönüllü faaliyetlere katılım sağlamaktadır (OECD, 2015: 4; European Volunteer Centre, ty.:13).

6.4. Almanya'da İstihdam İçerisinde Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Yeri

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlarda istihdam verileri değerlendirildiğinde, istihdamın ağırlıklı olarak hizmet sektöründe yaygınlık kazandığı görülmektedir. Özellikle kar amacı gütmeyen kuruluşlardaki kadın istihdamı son yıllarda hızlı bir yükseliş göstermiştir. Öyle ki Almanya'da hizmet sektöründe faaliyet gösteren kar amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışanların % 76'sı kadındır. Buna karşın bu oran Fransa'da % 69 seviyesindedir. Almanya'da genel istihdam rakamlarını kamu sektörü, özel sektör, üçüncü sektör ve toplamda ele alındığında kadın istihdamında kısmi zamanlı çalışmanın son yıllarda oldukça arttığı görülmektedir. Bunun temel sebebi özellikle kadınların kısmi zamanlı çalışma ile ailelerine daha fazla zaman ayırmalarıdır (Zimmer vd., 2013:30). 1996 yılı verilerine göre kısmi zamanlı çalışmada üçüncü sektörün payı toplamda % 29 iken, 2008 yılı ile birlikte bu oran % 49'a yükselmiştir Almanya'da 2008 yılında istihdamın % 15'ini üçüncü sektördeki geçici işlerde çalışanlar oluşturmaktadır. İşgücü piyasaları açısından sektörel bir değerlendirme yapıldığında, kamu sektöründe ve özel sektörde istihdamın üçüncü sektörün gerisinde kaldığını söylemek mümkündür. Almanya'da 2008 yılı verilerine göre 1 Euro'luk işlerde üçüncü sektörün payı; Almanya toplamı, kamu sektörü ve özel sektördeki 1 Euro'luk işler toplamından daha yüksek bir paya sahiptir (Şekil 3).

Şekil 3: Almanya'da Kar amacı Gütmeyen Kuruluşlarda (Üçüncü Sektör) İstihdam (%) (1996-2008)

Kaynak: (Zimmer vd., 2013:30).

Almanya'da istihdamın yapısı üçüncü sektör bakımından değerlendirildiğinde, kadın çalışanlar arasında kısmi zamanlı işlerde ve geçici işlerde istihdam edilenlerin oranları içerisinde üçüncü sektörün payı giderek artmıştır (Zimmer vd., 2013:30).

Almanya'da hizmet alanı ve organizasyon sayısı bakımından istihdamın durumu tam zamanlı ve kısmi zamanlı çalışanlar bakımından incelendiğinde, 2008 yılı Gesamtstatistik verilerine göre gençlik ve kendi kendine ve cemaatlere hizmet eden grupların tüm hizmet grubu içerisinde en fazla sayıya sahip olduğu görülmektedir. Bu organizasyonları yaşlılara ve engellilere hizmet eden kurumlar takip etmektedir. Hizmet alanı gençlik olan kurumlarda tam zamanlı olarak 146.018 kişi istihdam edilmekte olup, kısmi zamanlı olarak istihdam edilenlerin sayısı 179.955 kişidir. Hizmet alanı sağlık olan organizasyonlarda 222.435 kişi tam zamanlı, 152.451 kişi kısmi zamanlı olarak istihdam edilirken, yaşlılar ile ilgili organizasyonlarda tam zamanlı olarak 152.750 kişi, kısmi zamanlı olarak 246.164 kişi istihdam edilmiştir (Gesamtstatistik, 2009:14).

Yaşlılara hizmet eden organizasyon sayısı gençlik için faaliyet gösteren organizasyon sayısından daha az olsa bile gerek tam zamanlı, gerekse de kısmi zamanlı istihdam edilenler açısından toplam çalışan sayısının gençlik hizmet alanında faaliyette bulunan organizasyonlardan daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca yaşlılar ile ilgili hizmet alanlarında çalışanların diğer hizmet alanlarında çalışanlardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun Almanya'da yaşlı nüfus oranlarının hızla artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sağlık alanında faaliyette bulunan organizasyonların sayısı; gençler, yaşlılar ve engellilere yardım alanında hizmette bulunan organizasyonların sayısına göre daha azdır. Buna

karşın sağlık alanında gerek tam zamanlı, gerekse de kısmi zamanlı istihdam edilenler bakımından toplam rakamların diğer hizmet alanlarında çalışanlardan daha yüksek olması (yaşlılar ile ilgili organizasyonlarda kısmi zamanlı istihdam edilenler kapsam dışı bırakıldığında) dikkat çeken bir durumdur. Kendi kendine ve cemaatlere hizmet eden gruplar arasında ise din ve spor alanındaki kuruluşlar dikkat çekmektedir. Gesamtstatistik 2008 verilerine göre bu faaliyet alanlarına (din ve spor) ait 34.817 kuruluş bulunmakta ve bu kuruluşlarda toplamda 6.766 kişi tam zamanlı ve kısmi zamanlı olarak istihdam edilmektedir. Almanya'da sosyal yardım dernekleri adı altında faaliyet gösteren organizasyon sayısı ise 137.210'dur. Sadece sosyal yardım derneklerinde 1 milyon 500 binin üzerinde kişi hem tam zamanlı, hem de kısmi zamanlı olarak çalışmaktadır (Gesamtstatistik, 2009:14).

Hizmet alanları, organizasyon sayıları ve kısmi ve tam zamanlı çalışan sayıları 2016 yılı Gesamtstatistik verilerine göre değerlendirildiğinde; sağlık ve aile alanında hizmet veren sosyal refah derneklerinin sayısının 2008-2016 yılları arasında düşüş gösterdiği gözlenirken son yıllarda gençlerin gönüllülüğe bakış açılarının geliştirilmesi ile gençlik alanında faaliyet gösteren derneklerin arttığı görülmüştür (Tablo 3).

Öte yandan engelliler dışındaki korunmaya muhtaç durumda olan özel gruplara hizmet amacı güden kuruluşların sayısı da neredeyse iki kat artmış 13.426'ya yükselmiştir. Buna bağlı olarak bu organizasyonlarda istihdam edilen kişilerin sayısı da artmıştır. Bunun tek istisnası aile alanında hizmet veren kuruluşlarda kısmi zamanlı olarak çalışanlar olmuştur. Aile alanındaki kar amacı gütmeyen kuruluşlarda çalışanların istihdamı; 2008-2016 yılları arasında üçte bir oranında azalarak 18.614 kişiye düşmüştür (Gesamtstatistik, 2018:7).

Tablo 3: Almanya'da Sosyal Refah Derneklerinin Hizmet Alanları ve Çalışan Sayıları (2016)

Hizmet alanı	Organizasyon sayıları	Tam zamanlı çalışanlar	Kısmi zamanlı çalışanlar
Sağlık	7.763	235.453	178.039
Gençlik	41.884	173.175	245.764
Aile	4.787	6.207	18.614
Yaşlılar	19.515	146.230	362.528
Engelliler	19.071	162.315	220.555
Özel Durumdaki İnsanlara Yardım	10.486	19.766	24.866
Diğer	13.426	47.058	43.604
Eğitim Kurumları	1.691	14.589	13.901
Ara Toplam	118.623	804.795	1.107.870
Kendi Kendine ve Cemaatlere Hizmet Edenler	34.817	2.347	4.419
Genel Toplam	153.440	807.142	1.112.289

Kaynak: (Gesamtstatistik, 2018:7)

2008-2016 yılları arasında sosyal yardım derneklerinde istihdam edilenlerin sayısı yaklaşık 8 yılda 500 bin kişi civarında artış göstermiştir. Bu bağlamda genel bir değerlendirme yapıldığında Almanya'da toplam istihdamın yaklaşık 45 milyon kişi olduğu düşünüldüğünde, sosyal yardım derneklerinde tam zamanlı olarak istihdam edilenlerin toplam istihdamın % 1.79'unu oluşturduğu, kısmi zamanlı istihdam edilenlerin ise toplam istihdamın % 2.47'sini oluşturduğu görülmektedir. Gesamtstatistik'in verileri incelendiğinde, istihdam rakamlarının her yıl bir önceki yıla göre artış halinde olması kar amacı gütmeyen kuruluşların istihdam sağlamada önemli bir potansiyele sahip olduğunu desteklemektedir.

6.5. Almanya'da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Finansman Yapısı ve Oluşturduğu Değer

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar varlıklarını sürdürmek ve belirlenen amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermek için farklı kaynaklardan gelir sağlamaktadırlar. Bu kaynaklar; zamanlarını gönüllülük ile ilgili çalışmalara ayıran gönüllülerin kendileri olarak nitelendirilebilirken (yaptıkları ücretsiz gönüllü çalışmalar), gönüllü faaliyetler sonucu elde edilen ve ekonomik değeri olan özel gelirler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlara aktarılan fon kaynakları da önemli nitelikteki kaynaklar olmuştur. Bu bağlamda bir sınıflama yapılacak olursa, Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların kazançlarının üç farklı kaynaktan sağlandığı görülmektedir. Bunlar; kamusal fonlar, özel kazançlar ve özel bağışlar olarak sınıflandırılmaktadır. Kamusal fonların en yüksek olduğu faaliyet alanları sağlık, eğitim ve sosyal hizmetler olarak sıralanmaktadır. Özel kazançlar ağırlıklı olarak kültürel faaliyetlere ve yardımsever faaliyetlere yönelirken, bağışların ağırlıkta olduğu grup içerisinde uluslararası aktivite alanları, çevresel faaliyetler ve boş zamanı değerlendirme aktiviteleri yer almaktadır (GHK, 2010:129).

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların ekonomik görünümünü-finansman kaynakları incelendiğinde, bu kuruluşlara ait gelirlerin % 50'sinden fazlasının kamu fonları vasıtası ile karşılandığı görülmektedir (Tablo 4). Bu fonlar içerisinde sübvansiyonlar, hibeler, hizmetlerin sağlanması için farklı ödemeler yer almaktadır. Finansman içerisinde en önemli kaynaklar; kamu istihdamından elde edilen fonlar ve belediye destekleri iken, kurumsal sponsorluk ve ücret karşılığı hizmetler düşük bir paya sahiptir (GHK, 2010: 129).

Tablo 4: Almanya’da Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşların Finansman Kaynakları ve Kamunun Payı (%)

Fon Kaynakları	Kamusal Fonların Seviyesi
<ul style="list-style-type: none"> • Kamu istihdamından elde edilen fonlar (%31) • Belediye fonları (%26) • Diğer Fonlar (%24) • Almanya’daki bölgelerden elde edilen fonlar (%19) • Vakıflardan elde edilen Fonlar (%5) • Bağışlar (%5) • Üyelik ücretleri (%4) • Piyango fonları (%2) • Kurumsal Sponsorluk (%1) • Ücret Karşılığı Hizmetler (%1) 	Yüksek

Kaynak: (GHK, 2010: 129).

Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşlar sahip oldukları bu finansman yapıları ile 1980-2000 yılları arasında Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)’da toplam % 11’lik bir pay oluşturmuştur. 2008 yılında bu oran % 1.95’e yükselirken güncel rakamlarla bu oran % 3.5 seviyesine ulaşmıştır (BESAM, 2019: sy.). Bu bağlamda kar amacı gütmeyen kuruluşların kendilerine sağlanan fonları etkin bir şekilde kullanmaya çalıştığı ve GSMH üzerinde pozitif bir katkı oluşturduğu da görülmektedir.

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Korporatist bir yapıda şekillenen Almanya’daki kar amacı gütmeyen kuruluşların geçmiş köklü bir tarihe işaret etmektedir. Bu süreçte kar amacı gütmeyen kuruluşlar üç temel prensip çevresinde şekillenmiştir. Bu prensiplerden ilki olan öz yönetimde derneklere kısmi şekilde devlet tarafından tanınan yetkilere yer verilirken, ikinci prensip olan yetki ikamesi anlayışında refahın sağlanmasında devletin ötesinde kar amacı gütmeyen kuruluşlara öncelik tanınmasına yer verilmektedir. Üçüncü ve son prensip olan kamu hizmeti prensibi çerçevesinde kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetleri kapitalizm ve sosyalizmin her ikisine de alternatif olarak geliştirilmiştir. Bu prensiplere ek olarak Almanya’da etkinlik gösteren kar amacı gütmeyen kuruluşların, altı temel üst örgüte/organizasyona üye olması gerekmektedir. Bu organizasyonlar; İşçi Refah Hizmetleri, Alman Caritas Derneği, Üye Olunmayan Yardım Dernekleri, Alman Kızıl Haçı, Protestan Kilisesi Refah Hizmetleri, Almanya’daki Yahudilerin Merkezi Refah Ajansı olarak sınıflandırılmaktadır. Günümüzde halen bu temel prensiplere göre kurumsal niteliğine kavuşan Almanya’daki kar amacı gütmeyen kuruluşlar bu prensiplerin yanı sıra Anayasa ve Dernekler Yasası başta olmak üzere çeşitli yasalarla ve düzenlemelerle faaliyetlerini sürdürmektedirler. Böyle bir tablo, Almanya’da kurulmuş olan kar amacı gütmeyen kuruluşların kapsamlı düzenlemelerin eseri olduğunu desteklemekte-

dir. Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar kapsamında akla ilk gelen yapılanmalar dernekler ve vakıflar olmuştur.

Bu bağlamda Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar özellikle dernekler ve vakıflar kapsamında değerlendirildiğinde, 1960 yılında Almanya'da kayıtlı dernek sayısının 86 bin, 2011 yılında bu sayının 580 bin olduğu gözlenirken, günümüzde Almanya'da 600 binin üzerinde kayıtlı dernek olduğu tahmin edilmektedir. Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlara ilişkin yakın dönem verilerinin Alman İstatistik Ofisi ve Ulusal Araştırma kurumları tarafından yayınlanmamış olması sebebi ile elde edilebilen verilerden ve genel eğilimlerden yola çıkılarak; Almanya'da 2 milyon 500 binin üzerinde kar amacı gütmeyen kuruluşun bulunduğu, kayıtlı dernek sayısının 600 binin, toplam vakıf sayısının ise 16 binin üzerinde olduğu ileri sürülmektedir. Almanya'da özellikle son beş yıllık dönemde vakıf sayısının neredeyse iki katına çıkması önemli bir gelişme olarak karşılanmaktadır. Bu kapsamda Almanya'da her 40 kişiye bir dernek düşmektedir (BESAM, 2019: sy).

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlara katılım cinsiyete ve yaşa göre değerlendirildiğinde, erkeklerde (% 40) katılım oranının kadınlardan (% 32) daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Almanya'yı diğer Avrupa ülkelerinden ayıran önemli bir nokta, kar amacı gütmeyen-gönüllü faaliyetlere katılımın tüm yaş grupları bakımından tercih edilen bir durum olmasıdır. Bu konuda son yıllarda gençlerin gönüllü faaliyetlere katılımının önceki birkaç yıla göre düşme eğiliminde olduğu ifade edilse bile, özellikle gençleri teşvik etmek için üniversitelerin eğitim programlarını gönüllü sektöre yönlendirdikleri (dersler, uygulamalı faaliyetler vb.) görülmektedir. Ayrıca gönüllü faaliyetleri desteklemek açısından gençlere cüzi miktarda verilen ücretlerle kısmi zamanlı çalışma kapsamında gönüllü işlerin sayılarının da arttırılmaya çalışılması Almanya'da toplumsal bir göreve hizmet mahiyetinde değerlendirilmektedir.

Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlar faaliyet alanlarına göre değerlendirildiğinde spor, sosyo-kültürel faaliyetler, sosyal hizmetler ve eğitim kapsamında gönüllü katılım oranlarının diğer alanlara göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca erkekler ve kadınlar arasında faaliyetlerin türüne göre katılım farklılık arz etmektedir. Kadınlar daha çok sosyal hizmetlere yönelik gönüllü faaliyetler içerisinde yer alırlarken, erkeklerin çoğunlukla spor alanında katılım gösterdikleri görülmektedir. Ancak gençlerin gönüllülüğe artan ilgileri neticesinde yakın dönem içerisinde eğitim ve diğer sosyo-kültürel faaliyetler sunan kar amacı gütmeyen kuruluşların sayısının artması beklenmektedir.

Öte yandan Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşların sadece kurumsal düzeyde sayıları artmamıştır. Aynı zamanda bu kuruluşlar işgücü piyasalarına istihdam oluşturma kapasiteleri açısından da giderek dikkat çekmektedir. Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlarda tam veya kısmi zamanlı olarak istihdam edilenlerin sayısı hızla artmaktadır. Keza Almanya'da kar amacı gütmeyen kuruluşlarda 2 milyonun üzerinde kişinin istihdam edildiği düşünüldüğünde, Almanya'daki toplam istihdamın yaklaşık olarak % 4.4'lük kısmını kar amacı gütmeyen kuruluşların sağladığı görülmektedir.

Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşların ekonomik yapıları değerlendirildiğinde, bu kuruluşların faaliyetleri için ulusal bütçeden kaynak aktarımı yapıldığı gibi, fon sisteminin de mevcut olduğu görülmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar fonlar bakımından incelendiğinde, Almanya devlet katılımının yüksek olduğu bir ülke olmuştur. Özellikle son yıllarda kamusal fonların seviyeleri yüksek düzeydedir. Bu kapsamda belediyelerden elde edilen fonlar, diğer fonlar ve Almanya’daki diğer bölgelerden elde edilen fonlarla kar amacı gütmeyen kuruluşlar için önemli finansal destek sağlandığı görülmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlara sağlanan bu finansal desteğin bu kuruluşlar tarafından etkin bir biçimde değerlendirildiğini söylemek de mümkündür. Keza kar amacı gütmeyen kuruluşların GSMH’daki payları giderek artmakta ve bu kuruluşlar kendi kendileri döndürebilen kuruluşlar olmanın çok ötesinde gelişim göstermektedirler.

Özetle Almanya’nın kar amacı gütmeyen kuruluşlar bakımından geçmişten günümüze kadar geldiği nokta değerlendirildiğinde, bu kuruluşların hemen hemen tüm faaliyetler alanlarında gelişim gösterdiğini ve faaliyetlerinin olumlu sonuçlar ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda gerek devletin, gerek vatandaşların, gerekse de kar amacı gütmeyen kuruluşların kendi içerisinde işbirliğinin artması gönüllüğün kapsamının önümüzdeki günlerde daha da genişleyeceğinin sinyallerini vermektedir.

Bu bağlamda bir hususa da dikkat çekmek gerekmektedir. Gerçekleştirilen bu çalışma ile, Almanya’da gönüllüğün etkilerini daha net görebilmek ve değerlendirebilmek için uluslararası kuruluşların yayınlamış olduğu verilerin halen yetersiz olduğu da görülmüştür. Bu çalışmanın kapsamının Almanya olmasından dolayı, başta Almanya olmak üzere kar amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetlerini içselleştirme yolunda olan her ülke için kar amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili güncel veriler sunan araştırmaların arttırılmasına ve bu araştırmaların belirli aralıklarla-düzenli olarak tekrarlanmasına ihtiyaç olduğunu bir kez daha vurgulamak gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adam, T., Lingelbach G. (2015). The Place of Foundations and Endowments in German History: A Historical-Statistical Approach, *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 44 (2), 223–247.
- Alman Federal Meclisi (2015). *Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası*, Çev: Rumpf, Christian, Uzar Schüller, Gökçe, H. Heenemann GmbH & Co. KG, Berlin.
- Anheier, H. K. (2002). Third Sector in Europe Five Theses, Civil Society Working Paper.
- Anheier, H.K., Seibel, W. (1993). Defining The NonProfit Sector: Germany, Comparative Nonprofit Sector Project No: 6, The Johns Hopkins Baltimore: Working Papers.
- BESAM (2019). *Ülkemizin Geleceğinde; Sivil Toplum Kuruluşlarının Etkisi*. <http://besam.org.tr/dernek/?p=275> (07.05.2019).
- Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (2004). Impulse für die Zivilgesellschaft. Perspektiven für Freiwilligendienste und Zivildients in Deutschland.
- Çukurova Üniversitesi SBE Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü (2012) Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri, Adana.
- Einolf, C. (2017). *The social origins of the nonprofit sector and charitable giving Conclusion chapter for the Palgrave International Handbook of Philanthropy*. <https://philanthropy.iu-pui.edu/doc/events/wimps160126-1.pdf> (25.07.2017).
- European Social Fund (2007). Aspects of Gender Mainstreaming in the Third Sector.
- European Volunteer Centre (2012). “Volunteering Infrastructure.
- _____(ty). Voluntary Action in Germany Facts and Figures.
- Fien, F. (ty). Almanya'daki Türkler-Entegrasyon veya Gettoflma.
- Gesamtstatistik (2009). Einrichtungen und Dienste der Freien Wohlfahrtspflege, Bundesarbeitsgemeinschaft der Freien Wohlfahrtspflege 2008.
- _____(2018). Einrichtungen und Dienste der Freien Wohlfahrtspflege, Bundesarbeitsgemeinschaft der Freien Wohlfahrtspflege, 2016.
- GHK (2010). Volunteering The European Union.
- Gøsta Esping-Andersen (1993). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Horizontaal Overleg Vrijwilligerswerk (2017). *Vrijwilligerswerk: cijfers, omgeving en SWOT-analyse*. https://www.deverenigdeverenigenen.be/images/20170714_cijfers-omgeving-SWOT-vrijwilligerswerk.pdf (04.05.2019).
- İşte Almanya (2019). *Göreve Hazır Sivil Toplum*. <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/tr/kategoriler/toplum/goreve-hazir-sivil-toplum> (05.05.2019).
- Karakuş, O. (2006). Avrupa Birliğine Uyum Sürecinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE), Isparta.

- Kocabaş, F. (2010). *Sosyal Politika Aracı Olarak Kar Gütmeyen Kuruluşlar*, İstanbul: Nisan Kitabevi.
- NGO Monitor's (2016). German Federally Funded Church Organizations' Support for NGOs Active in the Arab-Israeli Conflict, February 2016.
- NICVA (ty). International Comparisons of the Role of the Third Sector.
- OECD (2015). *Participation in voluntary work and membership of groups and organisations for young adults*. <https://www.oecd.org/els/family/CO4.1-Participation-voluntary-work.pdf> (03.05.2019).
- Özdemir, S. (2004). Kar Gütmeyen Kuruluşlar (KGGK) ve Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Artan Rolü, *Sosyal Siyaset Konferansları*, 48, 129-161.
- Özdemir, S., Başel, H., Şenocak, H. (2009). Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma, *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı: 56, 151-234.
- Priller, E., Zimmer, A., Anheier, H. K., Toepler, Stefan, Salamon, L. M. (2000). *The Third Sector in Germany*, (Editor: Annette Zimmer), Sonderband Münster, Münsteraner Diskussionspapiere zum Nonprofit-Sektor.
- Sachße, C. (2017). Nonprofit Organizations in Germany: Organizational Types and Forms.
- Sarıtoprak, V. (2019). *Veli Sarıtoprak İle STK'lar Hakkında Konuştuk*. <https://www.haberankara.com/veli-saritoprak-ile-stklar-hakkinda-konustuk/33423/> (03.05.2019).
- T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı (2013). Uluslararası Sivil Toplum Araştırması, Ankara: İçişleri Bakanlığı Genel Yayın Numarası: 742.
- _____(2017). *TAİEX Çalışma Ziyareti (İngiltere – Almanya)*. <https://www.dernekler.gov.tr/media/templates/dernekler/.../Ingiltere-Almanya.doc> (10.07.2017).
- Takbis (2013). Almanya'daki Türk Dernekleri ve Sivil Toplum Kuruluşları, <http://www.takbista-pu.com/node/1649>, (25.11.2013).
- Uğur, S. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri*, Bursa: Ekin Yayınları.
- Value (2011). Vocational Training LLL and Volunteering in European Health and Social Sectors Possibilities of co-operations with universities, Annegret Verbeek and Prof. Winrich Breipohl Conference Proceedings, Middle East Technical University, 8-9 June 2011, Ankara, Turkey.
- Value (ty). Almanya Ulusal Raporu, Volunteering & Lifelong Learning.
- VİTA (ty). *(The Hub of European non Profit Sector), Germany: the third sector*. <http://www.vita.it/europe/guides/germany-a-third-sector-providing-social-and-health-services-but-still-dependent-on-the-state.html?cnt=90219> (20.11.2013).
- Zimmer A., Bräuer S. (2014). The Development of Social Entrepreneurs in Germany, EFESIIS National Country Report.

- Zimmer, A. Archambault, E., Priller, E., (2013). European Civil Societies Compared: Typically German- Typically French, *International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations* (Draft-Mar), 1-70.
- Zimmer, A., Gärtner, J., Priller, E., Rawert, P., Sachße, C., Graf Strachwitz, R., Walz, R., (2017). The Legacy of Subsidiarity: The Nonprofit Sector in Germany.